

Zitting 1980–1981

16 535

Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs, inzake de scholen voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

Nr. 6

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 17 maart 1981

Met grote waardering stel ik vast dat de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen zeer spoedig na de indiening van het onderhavige wetsontwerp haar voorlopig verslag heeft afgerond.

Het doet mij genoegen dat de leden van de fracties van het C.D.A., de V.V.D. en de P.P.R. het voornemen om het ongedeeld voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (v.w.o.) thans wettelijk te regelen, toejuichen, onderscheidenlijk steunen. Ook uit de bijdrage van de leden van de fractie van de P.v.d.A. maak ik op dat deze leden in beginsel voorstanders zijn van een wettelijke regeling, zij het dat ze hun teleurstelling uitspreken over de strekking van het onderhavige ontwerp van wet.

Waarom, zo vroegen deze leden, is van het eerder gepubliceerde voorontwerp van wet zo weinig overgebleven? In het algemeen deel van de memorie van toelichting is hier reeds op ingegaan (punt 4 op blz. 4 en 5). In reactie op de vraag van de leden van de P.v.d.A. voeg ik hier nog aan toe dat het mij onjuist heeft geleken om, tegen de uitgesproken standpunten van de zijde van de organisaties en de Onderwijsraad in, te blijven vasthouden aan mijn aanvankelijke, verdergaande, voornemens. Dat wil niet zeggen dat dit wetsontwerp thans niet meer zou passen in enig beleidskader. Het voorliggende wetsontwerp beoogt wel degelijk een stap te zijn in de richting van verdere integratie van schooltypes en in de richting van grotere differentiatiemogelijkheden voor leerlingen van het v.w.o. Daardoor kan meer worden tegemoet gekomen aan de specifieke begaafdheden of belangstelling van de leerlingen. De beide bovengenoemde beleidsdoelstellingen lagen mede ten grondslag aan het Ontwikkelingsplan voor het Voortgezet Onderwijs. Doch ook afgezien daarvan bestaat er naar mijn mening over de hierboven genoemde beleidsdoelstellingen een grote mate van overeenstemming met het onderwijsveld.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vragen of met dit wetsontwerp niet een derde schooltype wordt geïntroduceerd in het kader van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (v.w.o.), nl. het lyceum. Daaraan wordt de kwalificatie toegevoegd dat het gymnasium en atheneum in feite «halve lycea» worden. Ik kan mij de hieraan ten grondslag liggende visie van deze leden zeer wel voorstellen, doch stel hier tegenover dat de wet toch ook nu reeds drie verschillende schooltypen, waaronder het lyceum, onderscheidt. Er wordt dus geen type aan toegevoegd. Wel wordt de structuur van het ly-

ceum wettelijk iets anders; in plaats van een samengaan van een gymnasium en een atheneum wordt een ongedeelde structuur voorgesteld. De visie van deze leden dat de gymnasia en athenea toch «halve lycea» worden, wil ik niet tot de mijne maken; ik zie in dit opzicht ook geen verschil met de huidige situatie.

De leden van de P.v.d.A.-fractie willen graag geïnformeerd worden over de gemiddelde schoolgrootten die thans voorkomen in het v.w.o. Ik voldoe hierbij graag aan het verzoek van deze leden.

Gemiddelde schoolgrootten v.w.o. 1979/1980

	ongedeeld	gedeeld
gymnasium	± 400	± 400
atheneum	± 365	± 305
lyceum	± 540	± 570

In antwoord op de volgende vraag van de leden van de P.v.d.A. wil ik opmerken dat ik geen duidelijke relatie zie tussen de schoolgrootten en de ontwikkeling naar een ongedeelde inrichting. Zowel in de groep ongedeelde als in de groep gedeeld komen zeer grote en zeer kleine scholen voor.

Bij hun volgende vraag gaan de aan het woord zijnde leden ervan uit dat de op blz. 4 van de memorie van toelichting genoemde cijfers betrekking hebben op categoriale gymnasia en categoriale athenea. Dat berust op een misverstand. Tot de 195 athenea heb ik niet alleen de categoriale scholen gerekend, doch ook alle andere athenea die niet deel uitmaken van een lyceum, dus ook athenea die zijn verenigd in een scholengemeenschap met bij voorbeeld een school voor h.a.v.o.

Deze leden vragen welke betekenis moet worden toegekend aan het feit dat bijna 70% van de athenea ongedeelde is ingericht – een aanmerkelijk hoger percentage dan de beide andere schooltypen in het v.w.o. – en of het ongedeelde zijn voor athenea aantrekkelijker is. Ik kan over dit verschijnsel slechts opmerken dat de athenea dikwijls jongere scholen zijn en daardoor wellicht minder gebonden zijn aan zekere tradities. Wat verder mee zal spelen is het feit dat athenea kan worden toegestaan het vak Latijnse taal en letterkunde als eindexamenvak te geven. Ik kan mij voorstellen dat schoolbesturen dit vak beter kunnen inpassen binnen een ongedeelde structuur of ook om andere redenen hun aanvraag voor dit vak vergezeld laten gaan van het verzoek om een ongedeelde structuur te mogen invoeren.

Op welke tegenspraak de leden van de P.v.d.A.-fractie doelen, wanneer zij de derde alinea van blz. 4 (van de memorie van toelichting) in strijd achten met mijn uitlatingen in de Eerste Kamer bij de behandeling van de begroting 1980, heb ik niet begrepen. Tevergeefs heb ik ook gezocht naar de passage in de Handelingen van de Eerste Kamer waaruit deze leden citeren. Toch zou ik geen moeite hebben deze uitspraak tot de mijne te maken. Wat er staat is juist. Gymnasia en athenea kunnen volgens het onderhavige wetsontwerp (blijven) bestaan, niet alleen als (ongedeelde) categoriale scholen, doch ook als scholen binnen een scholengemeenschap met bij voorbeeld h.a.v.o. Bovendien blijft het materieel mogelijk binnen het lyceum de gymnasium- en de atheneumopzet te verwezenlijken.

Uit de volgende vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie maak ik op dat zij het oog hebben op de gymnasiale afdelingen van lycea. Worden, zo vragen deze leden, deze gymnasia (afdelingen) gered voor wat betreft de opheffingsnormen, maar raken ze niet verder in de problemen door de leraarlessenformule voor hun specifieke vakken? Met betrekking tot de opheffingsnorm deel ik de zienswijze van de P.v.d.A.; ik kom daar nog op terug. Voor het overige is er geen reden om aan te nemen dat de lycea door dit wetsontwerp in de problemen raken door de leraarlessenformule voor hun specifieke vakken, Latijn en Grieks. Voor zover er in dit verband moeilijkheden zullen zijn, zullen die zeker niet groter worden dan onder de bestaande wetgeving.

Op lycea zullen Latijn en Grieks tot de mogelijke examenvakken blijven behoren (ik beantwoord inmiddels de vraag van de P.v.d.A. uit de eerste twee zinnen op blz. 5 van het voorlopig verslag). Hiermee zal bij de vaststelling van de leraarlessenformule voor het lyceum rekening worden gehouden; dat is ook onder de huidige regelgeving het geval – ik wil dat benadrukken. Wat betreft de door deze leden bedoelde «andere vakken» die weinig gekozen worden en waarvoor zij extra faciliteiten reëel achten, merk ik op dat dit een ander probleem betreft, dat evenzeer voor de overige scholen in het voortgezet onderwijs geldt. Op dit probleem ziet dit wetsontwerp niet.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vragen zich nog af of het 2de, 3de en 4de leerjaar gedeeld blijven in atheneum en gymnasium. Deze vraag ziet op het lyceum, naar ik begrijp. Hoe een schoolbestuur de onderbouw van het lyceum inricht is zijn zaak; het zal er in de praktijk op neer komen dat een aantal leerlingen in het 2de, 3de en 4de leerjaar klassieke talen volgt; de rest volgt deze vakken niet. Het wetsontwerp dwingt nergens tot het vormen van aparte klassen voor alle vakken.

De aan het woord zijnde leden vragen ten slotte of in het 2de en 3de leerjaar gymnasium beide klassieke talen verplicht blijven. In antwoord daarop wijs ik erop dat de huidige wettelijke voorschriften – afgezien van artikel 11 van de WVO met betrekking tot de brugklas – niet bepalen welke vakken in welke leerjaren gegeven moeten worden. De scholen moeten het onderwijs zodanig inrichten dat dat onderwijs voldoet aan de zogenaamde minimum-tabellen die gebaseerd zijn op artikel 22 van de WVO. De huidige praktijk is dat categoriale gymnasia in het 2de en 3de leerjaar de leerlingen twee klassieke talen doen volgen. Dat zal naar mijn verwachting ook na aanvaarding van dit wetsontwerp zo blijven.

De leden van de fractie van de C.D.A. willen graag het een en ander vernemen over de uitwerking van de in het onderhavige wetsontwerp neergelegde regeling. Daarbij verwijzen zij naar het overleg dat met de betrokken organisaties gaande is over de leraarlessenformule. In dit stadium kan ik hieromtrent het volgende mededelen. Het overleg waarop bedoeld wordt, betreft de harmonisatie van de verschillende leraarlessenformules die in het gehele voortgezet onderwijs bestaan. Dit overleg heeft een technische verbetering van deze formules op het oog en heeft op zich niets uitstaande met het voorliggende ontwerp. Indien dit ontwerp tot wet wordt verheven, zal het inderdaad nodig zijn om het Besluit dagscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o. (Stb. 1967, 526) aan te passen. (Om die reden is in artikel II van dit ontwerp bepaald dat de wet in werking treedt op een nader te bepalen tijdstip.) Bij die aanpassing zullen ook de huidige leraarlessenformules moeten worden bezien. Daarbij zal bij voorbeeld overwogen moeten worden hoe de huidige achterstand van de 85 athenea die toestemming hebben Latijnse taal en letterkunde als examenvak aan te bieden, ongedaan gemaakt kan worden. Ik verwacht dat zich de mogelijkheid daartoe zal voordoen met inachtneming van het vereiste van budgettaire neutraliteit.

Ook de leden van de fractie van de V.V.D. tonen belangstelling voor de uitvoering van dit wetsontwerp, omdat, aldus deze leden, dan het besluit over het al of niet invoeren van het ongedeeld v.w.o. op zuivere gronden – in plaats van op grond van een mogelijke vermenging van onderwijskundige en praktische gronden – kan worden genomen. In verband daarmee vragen de leden van de V.V.D.-fractie om een overzicht van de verschillende minimum-lessentabellen die thans in het v.w.o. zijn voorgeschreven. Dit overzicht bied ik u hierbij aan in de bijlage bij deze memorie. De leden van de V.V.D.-fractie dringen ook aan op het streven naar totstandbrenging van één minimum-lessentabel voor het gehele v.w.o., of althans naar een lessentabel die neutraal is ten aanzien van de verschillende schooltypen binnen het v.w.o. Deze gedachte onderschrijf ik gaarne. Ook mijn beleid is er op gericht om enige ordening te brengen ten opzichte van de huidige situatie waarin maar liefst negen verschillende tabellen in gebruik zijn. Indien het overleg met de betrokken organisaties zou kunnen leiden tot de invoering van uiteindelijk één minimum-lessentabel voor het gehele v.w.o. – met wellicht enige variatie voor gymnasium en atheneum – dan zou ik dat toejuichen.

Voor de vraag van de leden van de V.V.D.-fractie omtrent de leraarlessenformule moge ik verwijzen naar mijn antwoord op de eerste vraag van de leden van de C.D.A.-fractie.

Met betrekking tot de vraag, vervolgens, van de leden van de C.D.A.-fractie naar het effect van de bevolkingsgroei op het onderhavige scholenbestand gelden mijnerzijds de volgende verwachtingen. Het zal deze leden bekend zijn dat het aantal kinderen, ondanks een toename van de bevolking, afneemt. Ik verwacht dat daardoor het aantal v.w.o.-leerlingen zal dalen van ongeveer 220 000 in 1980 tot ongeveer 185 000 in 1990. Wat die daling voor gevolgen zal hebben voor het aantal scholen is thans niet met zekerheid te zeggen. Ik durf wel dit op te merken: het is te verwachten dat het beleid van de schoolbesturen in de grotere gemeenten erop gericht zal zijn tot een herschikking te komen, waardoor het aantal scholen in die gemeenten zal dalen. De opheffingsnormen waarover de aan het woord zijnde leden ook spraken, zijn dermate laag dat deze hierbij, naar verwachting, geen doorslaggevende rol zullen spelen.

De leden van deze fractie hebben ten slotte, naar mijn mening terecht, gewezen op de ongewenstheid de term «eindexamenvakken» in de WVO te introduceren. Bij nota van wijziging, die deze memorie vergezelt, sluit ik mij aan bij de gangbare aanduiding. De in de bijdrage van deze leden geslopen zelffout levert een «noviteit» op, die het naar mijn smaak verdient bewaard te blijven. Los daarvan onderstreept dit voor mij nog eens de haast die de commissie heeft willen betrachten

De leden van de fractie van de V.V.D. wensen op enkele punten nader geïnterformeerd te worden, dan wel een kanttekening te plaatsen. Op hun eerste vraagstelling ben ik hierboven reeds ingegaan. Vervolgens stellen deze leden de concrete vraag of het in de bedoeling ligt aan leerlingen die vanuit het h.a.v.o. doorstromen naar het v.w.o. de mogelijkheid te geven klassieke talen in hun v.w.o.-examenpakket op te nemen. Dat is inderdaad om praktische redenen niet goed doenlijk. Ook overigens bevestig ik graag – de aan het woord zijnde leden vragen hier in dit verband uitdrukkelijk om – dat in hun bijdrage de aansluitingsproblematiek h.a.v.o./atheneum juist worden getaxeerd.

Aansluitend laten de leden van de V.V.D.-fractie ook de keerzijde zien van de vergroting van de keuzemogelijkheid van vakkenpakketten. Ik heb daar begrip voor. Dat bepaalde samenhangende examenpakketten aan leerlingen betere kansen bieden in bepaalde vormen van hoger onderwijs, lijkt mij zeker niet uitgesloten. Mijn beleid is evenwel niet gericht op het verkleinen van die keuzemogelijkheid. Daarbij speelt de grote verscheidenheid aan bestaande soorten van hoger onderwijs een belangrijke rol. Naar mijn mening zullen goede voorlichting, in het bijzonder door schooldecanen, en gezond verstand bij de kandidaten voldoende basis moeten zijn om de pakketkeuze in ruime mate aan de leerling toe te vertrouwen.

De leden van de V.V.D.-fractie maken vervolgens een aantal opmerkingen over de in dit wetsontwerp voorgestelde aanpassing van de opheffingsnorm voor het ongedeelde v.w.o. – ik neem aan dat men hierbij het oog heeft op lycea. De vraag wordt gesteld of het niet meer voor de hand had gelegen de opheffingsnorm van het gymnasium of het atheneum te hanteren. In reactie op het advies van de Raad van State heb ik reeds betoogd dat dit zou neerkomen op een materiële heroverweging van deze norm, hetgeen naar mijn mening buiten het beoogde kader van dit wetsontwerp zou vallen. Ik bevind mij met de eenvoudige somming van de opheffingsnorm voor de beide afdelingen van het lyceum bovendien in het gezelschap van de Onderwijsraad. De vraagstelling van de V.V.D. leidt mij ertoe hieromtrent nog het volgende op te merken. De opheffingsnormen van artikel 107 van de WVO zijn reeds bijzonder laag. Dat daarbij toch de nieuwe opheffingsnorm voor het (ongedeeld) lyceum hoger ligt dan voor afzonderlijke gymnasia en athenea ligt naar mijn oordeel in de rede. Het lyceum biedt feitelijk meer keuzemogelijkheden dan de beide andere vormen van v.w.o. Het heeft daarom ook meer leerlingen nodig. Dat moet op enigerlei wijze tot uitdrukking worden

gebracht. Dat geschiedt reeds door de hogere stichtingsnorm voor lycea – ik kom nog hierover te spreken. Het zou mij bepaald onjuist lijken, indien de opheffingsnormen voor de onderscheiden soorten v.w.o. niet op zijn minst een afspiegeling van het onderscheid in stichtingsnormen zouden vormen. Naar mijn oordeel moet de systematiek van de wet op dit punt gehandhaafd blijven.

In het verband van bovenstaande vraagstelling van de leden van de V.V.D.-fractie zouden zij graag een overzicht ontvangen van het huidige aantal scholen met ongedeelde v.w.o., met daarin begrepen het gemiddeld aantal leerlingen per leerjaar gedurende de afgelopen drie jaren. Ook vragen deze leden naar een overzicht van de meest voorkomende eindexamenpakketten. Voor beide verzoeken geldt dat de gevraagde gegevens thans niet voorhanden zijn en ook niet op korte termijn kunnen worden verschaft. Gaarne ben ik bereid, indien deze gegevens desniettemin gewenst blijven, deze te doen verzamelen.

De aan het woord zijnde leden vragen vervolgens of de stichtingsnorm voor – ik neem aan – het lyceum thans niet gewijzigd zou moeten worden. Voor deze norm geldt mutatis mutandis hetgeen ik reeds met betrekking tot de vraag van deze leden over de opheffingsnorm voor het lyceum heb opgemerkt. Hieraan zij nog het volgende toegevoegd. Het huidige stichtingsgetal van 460 voor een lyceum is gebaseerd op de voor de hoogste leerjaren benodigde aantallen leerlingen. Daarbij is reeds aangenomen dat aan leerlingen «ongedeeld» wordt les gegeven. Dat wil zeggen dat de leerlingen van de A- en B-afdelingen van zowel gymnasium als atheneum te zamen les zouden krijgen in de vakken die daarvoor in aanmerking komen. Daarin komt met het onderhavige wetsontwerp geen verandering. Mitsdien is voor aanpassing van de norm op dit punt geen reden.

Een uitbreiding van een atheneum of een gymnasium tot een lyceum kan slechts geschieden via de planprocedure; dit in antwoord op een volgende vraag van de leden van de V.V.D.-fractie. Met betrekking tot de meer specifieke waarborgen bij een dergelijke uitbreiding voor personeel en ouders van leerlingen verwijs ik naar het recentelijk ingediende ontwerp van Wet medezeggenschap onderwijs.

Enige onduidelijkheid, ten slotte, blijkt bij de leden van de V.V.D.-fractie te bestaan over de voorstellen met betrekking tot het lyceum, met name met betrekking tot de mogelijkheid om binnen het lyceum een onderverdeling te maken in atheneum en gymnasium. Inderdaad gaat in een lyceum het onderscheid tussen atheneum en gymnasium formeel wegvallen, maar deze leden hebben zeer wel begrepen dat ook in de nieuwe ongedeelde structuur het de schoolbesturen vrij staat in het leerplan van het lyceum toch materieel onderscheid te maken tussen een gymnasium-richting en een atheneum-richting (evenals het gymnasium en atheneum vrij staat onderscheid te blijven maken tussen A- en B-richtingen).

De aan het woord zijnde leden behoeven dus geenszins te vrezen dat dit ontwerp de onderhavige scholen in een stramien zal persen, dat zij zelf niet wensen, integendeel. De vraag of het in de toekomst mogelijk zal zijn aan lycea afzonderlijke gymnasium- en atheneumdiploma's te behalen, beantwoord ik ontkennend. Dat is echter ook thans strikt genomen niet mogelijk, want sedert 1976 bestaat nog slechts één model diploma v.w.o. Wel kon en kan in de toekomst uit de tekst die op dat diploma door de school moet worden ingevuld (bij voorbeeld de naam van de school) blijken aan welk schooltype het diploma werd verworven. Indien dit wetsontwerp, dat uitgaat van de ongedeelde structuur van de drie schooltypen in het v.w.o., tot wet verheven wordt, dan ligt het voor de hand dat op het v.w.o.-diploma dat door een gymnasium wordt uitgereikt, niet meer de onderscheiding A of B wordt vermeld. Hetzelfde geldt voor atheneum. Op het v.w.o.-diploma dat door een lyceum wordt uitgereikt zal de aanduiding gymnasium en atheneum dan niet meer kunnen voorkomen. Daar staat tegenover dat uit de vakkenlijst genoegzaam kan worden afgeleid wat voor een «soort» eindexamen betrokke heeft afgelegd.

Aansluitend vragen de leden van de V.V.D.-fractie nog of gewaarborgd wordt – zo interpreteer ik de vraag van deze leden – dat alle v.w.o.-diploma's ook in de toekomst als gelijkwaardig beschouwd kunnen worden. Welnu, artikel 26 van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs en artikel 202 van het Academisch Statuut (Stb. 1963, 380) kennen alleen het begrip v.w.o.-diploma. Die wettelijke bepalingen kennen alle v.w.o.-diploma's, ongeacht waar deze zijn verkregen, gelijke waardering toe (uiteraard is het vakkenpakket wel van belang voor de vraag tot welke studie men wordt toegelaten). Dit wetsontwerp zal daar op geen enkele wijze verandering in brengen.

Ten behoeve van de leden van de fractie van de P.P.R. kan ik nog het volgende toevoegen aan mijn motivering om de suggestie van de Raad van State niet te volgen op het punt van een hernieuwde redactie van artikel 7 van de WVO. De gedane suggestie past niet bij de wijze waarop overigens in de wet de verschillende schoolsoorten van het voortgezet onderwijs zijn weergegeven, en vormt mijns inziens aldus geen bijdrage tot verbetering van de overzichtelijkheid. Het gaat binnen het v.w.o. om drie verschillende schoolsoorten die ieder voor zich aanspraak mogen maken op volledige opsomming van hun vakken.

Ter zake van de suggestie van deze leden om de mogelijkheid om in het eerste leerjaar van gymnasia les te geven in Latijn uit de wet te verwijderen, merk ik op, dat ik dit een tamelijk ver gaande ingreep zou achten, die naar mijn mening buiten het kader van het onderhavige wetsontwerp valt. Een dergelijke maatregel zou passen in het kader van het eerder genoemde voorontwerp, hetwelk ik om de aangegeven redenen heb gemeend niet als ontwerp van wet te moeten indienen.

De Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen,
K. de Jong

BIJLAGE

Overzicht van de in het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs gebezigde minimum-lessentabellen

Vak	Gymnasium		Atheneum		Ongedeeld VWO (voor de eerste 4 leerjaren)					
	A	B	A	B	1	2	3	4	5	
ne		16	16	18	18	12	12	12	12	12
la	21	} 43	} 23	} 39	} 33	} 19	} 11	} 9	} 9	} 9
gr	16									
fa	8	} 27	} 27	} 22	} 18	} 9	} 8	} 8	} 8	} 8
du	7									
en	8	} 8	} 8	} 11	} 8	} 9	} 8	} 8	} 8	} 8
gs	8									
ak				11	8	6	6	6	6	6
ew					11				2	2
ma		2	2	2	2	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)
wi		11	18	13	18	13	13	13	13	13
na	4	} 11	} 26	} 11	} 30	} 11	} 19	} 19	} 13	} 13
sk	2									
bi	4	} 6	} 4	} 6	} 6	} 4	} 6	} 6	} 4	} 4
mu										
te		} 6	} 6	} 9	} 9	} 6	} 6	} 10	} 10	} 6
ha										
lo		13	13	13	13	9(+4)	9(+4)	9(+4)	9(+4)	9(+4)
sl		1	1	1	1	1	1	1	1	1
Totaal		146	146	139	141	111	111	104	102	109
Gem. Ruimte		34	34	41	39	9	9	16	18	11

Toelichting:

- Tabel 1 is bestemd voor de leerlingen die de beide oude talen kiezen.
- Tabel 2 is bestemd voor de leerlingen die één oude taal kiezen en een volledig natuurwetenschappelijk programma.
- Tabel 3 is bestemd voor de leerlingen die geen oude taal kiezen, wel een volledig natuurwetenschappelijk programma, aangevuld met extra uren expressievakken.
- Tabel 4 is bestemd voor de leerlingen die geen oude taal kiezen, enige uren extra natuurwetenschappen, enige uren extra aardrijkskunde en economische wetenschappen, aangevuld met extra uren expressievakken.
- Tabel 5 is bestemd voor de leerlingen die één oude taal kiezen, enige uren extra natuurwetenschappen, enige uren extra aardrijkskunde en economische wetenschappen.